

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א פרשת ויצא תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיני כי עתה יאהבני אישי (בראשית כט, לב). והנה שאלתי למו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל על דברי הגמרא במסכת ברכות (דף ז ע"ב) שאמר רבי אלעזר דהטעם שקראה לאה את שם בנה הראשון ראובן, הוא משום "ראו בן", כלומר, ראו מה ההבדל בין בני, לבין עשו בן יצחק חמי, דאילו בן חמי אע"ג דמדעתיה ובניה לבכירותיה, דכתיב וימכור את בכורתו ליעקב, חזו מה כתיב ביה וישטום עשו את יעקב וכו'. ואילו בני, אף על גב דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מיניה, דכתיב ובחללו יצועי אביו, ניתנה בכורתו לבני יוסף, אפילו הכי לא אקנא ביה, היינו שלא התקנא ראובן ביוסף, אלא השתדל להציל את חייו, וכדכתיב וישמע ראובן ויצילהו מידם. ותמוה שהרי בפסוק מפורש טעם אחר למה קרא לבנה 'ראובן' - כי ראה ה' בעיני, ושור"ר שעמדו בזה כמה מהאחרונים.

ואמר לי מו"ח זצ"ל תירוץ מופלא בשם רבי נפתלי כץ זצ"ל (בעל 'סמיכת חכמים'), הדנה פירש"י עה"פ 'ועיני לאה רכות' (כט, יז): 'שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשיו, ובכתה, שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה, ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן'. ורבקה ששמע מה שהכל אומרים בכתה והתפללה להקב"ה, והקב"ה הפך הטבע כדי להושיעה, ונתן בלבו של עשיו שימכור בכורתו ליעקב תמורת נזיד עדשים שהוא דבר שא"א להבינו בשכל אנושי, ועי"ז הפך עשו לקטן שבאחים, ושוב מה שהיו הכל אומרים 'הגדולה לגדול' לא היה יכול להתקיים בנישואי לאה לעשו, שכן עשיו הוא הקטן. ולפי"ז א"ש דבאמת משני טעמים גם יחדיו קראה לאה לבנה הבכור 'ראובן', דלאה התפללה שלא תילקח ע"י עשו והקב"ה שמע לתפילתה ו'ראה בעינייה', וגלגל את כל מכירת הבכורה ועי"ז יכלה לאה להתבטא ולומר 'ראו מה בין בני לבן חמי וכו'', והכל עניין אחד הוא.

ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים (שם לא, יז). ופירש"י: 'את בניו ואת נשיו הקדים וזכרים לנקבות, ועשיו הקדים נקבות לזכרים, שנאמר (לו, י) ויקח עשיו את נשיו ואת בניו וגו''. וצ"ב מאי קמ"ל בכל זה, ונראה דבאו להשמיענו ההבדל היסודי שבין יעקב לעשו, דיעקב אבינו עשה את כל מעשיו על פי התורה הקדושה, וא"כ הזכרים קודמים לנקבות, שקדושת הזכר גדולה יותר לפי שחייב במצוות ולכן הוא קודם לאשה (הוריות דף יג ע"א). משא"כ עשו, שחי לפי ההרגשים הטבעיים של בני האדם, המרחמים על הנקבות יותר מאשר על הזכרים, וכמבואר בתוס' במסכת ע"ז (דף כה ע"ב, ד"ה איכא בינייהו), לכן הקדים הנקבות, וזה באה התורה להשמיענו, ודו"ק.

ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשו גל ויאכלו שם על הגל (שם, לא מו). ופירש"י: 'לאחיו. הם בניו, שהיו לו אחים, נגשים אליו לצרה ולמלחמה'. פ"א דיברתי עם פרופסור מלומד, המפורסם כמייץ בענייני הבית והמשפחה, והראיתי דברי רש"י הנ"ל, ומה שלמדנו כאן דבניו של אדם ראוי שייחשבו לו כאחים, עמהם יוכל להתיעץ גם בעת צרה ח"ו, כלומר שמוטב לאדם להימלך לא רק עם אשתו אלא גם עם בניו, וליצור עמם יחסי אחווה, והתפעל אותם פרופסור עד למאד מנודל התבונה וחכמת החיים הבאה לידי ביטוי בכך שילדיו של אדם הופכים להיות כאחיו.

[והנה להלן (לא, נד) דכתיב 'ויזבח יעקב זבח בהר, ויקרא לאחיו לאכול לחם', פירש"י דהכוונה 'אוהביו שעם לבן', וכבר העיר השפתי חכמים למה שם לא פ"א דאחיו הם בניו. ושמעתי לבאר דיעקב חייך את בניו, שעם סבא כמו לבן אסור לאכול ולהסב עמו לסעודה שמא ישפיע עליהם לרעה (עי' סנהדרין דף קג ע"ב גדולה לגימה שמקרבת את הרחוקים וכו', וה"ה איפכא), ורק לפני כן דאיירי בהקמת הגל, שם צירף את בניו, אבל כשהלכו לזבח זבח ולאכול יחדיו, אמנם הוא היה מוכרח לאכול עם לבן, אך סילק את בניו ואסר עליהם להיות שם, ודו"ק].

• ווי העמודים וחשוקיהם •
שאלה משולחנו של מרן שליט"א

לעשות מנעול בחדר ממ"ד

שאלה. ברצוני לשאול, בעקבות האירועים האחרונים שקרו בארה"ק, יש לנו מרחב מוגן בתוך הבית [ממ"ד], אך הדלת היא עם ידית שסוגרים אותה לצד, וניתנת לפתיחה מבחוץ, כמו שעושים בדרך כלל בממ"ד.

שאלתי היא, האם זה בגדר השתדלות להזמין בעל מלאכה שיתקין מנעול הגורם שלא ניתן לפתוח את הדלת מבחוץ [בעקבות כך שבאחד המקרים המחבלים ימ"ש לא הצליחו להיכנס בעקבות מנעול כזה, ואילו במקומות אחרים הצליחו לפתוח את דלת הממ"ד], או שאין שום צורך להשתדלות נוספת, ואם ה' לא ישמור עיר וכו', ודי בזה שיש מרחב מוגן.

תשובה. אין שום טעם להזמין בעל מלאכה כזה, כי מה שקרה שם זה ממש שלא כדרך הטבע, וזה לא בדרך השתדלות כלל לדאוג למקרים כאלו. וכיון שזה היה שלא כדרך הטבע, מי שהיה אמור להינצל ניצל לא בגלל המנעול, אלא כי כך נגזר עליו מלמעלה. והיו הרבה שניצלו גם כששהו בחדר בלי מנעול, ומי שלא נגזר עליו להנצל, גם מנעול לא עזר לו, והיו גם מקרים כאלו. ובפרט שמנעול כזה, עלול להיות מסוכן לילדים שעלולים לשחק בזה, ולכן אין זה בגדר ההשתדלות.

להוסיף בתפילה אבינו מלכינו

שאלה. אני אשה שמתפללת ביחידות, ובעקבות המצב הקשה אני מאד רוצה להוסיף איזה תפילה, ואני מאד מתחברת לתפילת 'אבינו מלכנו', האם אפשר להוסיף בתפילה אבינו מלכנו.

תשובה. לא רק שאפשר אלא זה גם רצוי, וגם החת"ס מספר בספר הזכרון שכתב וזכרונות מהמלחמה שהייתה בפרשבורג בין אוסטריה ששלטה אז בפרשבורג, לבין הצבא של נפוליון שרצה לכבוש את העיר, והם צרו על העיר וירו לתוכה פגזים, והחת"ס כתב ספר על מה שאירע שם, ובין היתר כתב מה שתיקן להוסיף בתפילה, ותיקן להוסיף גם תפילת אבינו מלכנו.

וכן אנחנו נוהגים גם בבית הכנסת של רמת אלחנן, וגם בכולל בית דוד, שמוסיפים את תפילת אבינו מלכנו, וכן ראוי לנהוג בכל מקום להוסיף לאחר שמונה עשרה של שחרית ומנחה תפילת אבינו מלכנו, עד לסוף המלחמה.

נמלט לחדר המדרגות בשעת האזעקה מיד לאחר הקידוש

שאלה. לביל שבת קודש באחד מימי המלחמה בשנת תשע"ד סמוך לשעה תשע בלילה, פילחה האזעקה את שלוות השבת, להתריע מירי הטילים ה"י ולהיכנס מיד למרחב מוגן, הרבה מבתי ישראל היו באותה שעה בסיום ברכת הקידוש, ומיד נחפזו לצאת לחדר המדרגות. ועם תום הרעמים שבו לתוך הבית, והתעוררה השאלה בדיון הפסק אס צריך לשוב ולקדש. השאלה מתחלקת לשני אופנים:

א. כשנבהל ונמלט לחדר המדרגות עוד קודם ששתה מהכוס. ב. כשהספיק לשתות מהכוס קודם שיצא לחדר המדרגות, האם ישוב ויקדש, מפני הפסק 'שינוי מקום' בין הקידוש לסעודה?

תשובה. בראשית דברינו נקדים ונאמר שהנידון הוא רק על חיוב דרבנן, שהרי הוא קידש בתפילה בברכת 'מקדש השבת' ויצא בזה ידי חובת קידוש מדאורייתא והקידוש על היין הוא רק מדרבנן (משנ"ב סימן רע"א סק"ב), וכן בדיון 'קידוש במקום סעודה' שעיקרו מדרבנן (ביאה"ל סימן רע"ג סוד"ה לאלתר). וכל ספק בהלכה זו, הוא ספיקא דרבנן לקולא ולא יקדש שנית. ומעתה לשאלותינו:

באופן א: כשגמר לקדש ויצא מביתו קודם ששתה מהכוס, אם יצא לחדר המדרגות הסמוך לדלת ביתו ולא הפסיק בדיבור אינו חוזר ומקדש.

הנה מבואר בשו"ע (סימן רע"א סעיף יג) ובמשנ"ב (ס"ק סד), דאם לא שתה מכוס של קידוש לא יצא ידי חובה, ובביאור הלכה (ד"ה צריך לשתות) כתב, דהוא לעיכובא מדינא דגמרא. ועוד מבואר (שם סעיף טו), דאם הפסיק בדיבור קודם שטעם, או נשפך הכוס אף שחוזר ומברך בפה"ג מכל מקום אינו חוזר ומקדש, כי הפסק מַגְרַע רק מברכת בפה"ג ולא מעצם הקידוש. וכתב המשנ"ב (ס"ק עח), דאם יצא ממקומו ביתיים קודם שטעם מכוס אחר צריך לשוב ולקדש. א"כ יש לעיין בנידוננו כשיצא לחדר המדרגות אי חשוב שינוי מקום לענין שיצטרך לשוב ולקדש.

ונראה שאם לא הפסיק בדיבור [ואפילו באמירת תהלים], ולא הסח דעתו מהקידוש ושתיית היין, לא ישוב ויקדש, כי עצם היציאה לחדר המדרגות לא נחשב לשינוי מקום, מכמה טעמים: דעת מרן הגרש"ז איועברך זצ"ל שהיציאה מביתו לחדר מדרגות אינו נחשב בכלל לשינוי מקום ואינו אלא כמעבר מחדר לחדר שהרי הכל תחת קורת גג אחת. מאידך דעת מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, דהוי שינוי מקום כיון שמוגבל בתשמישיו הפרטיים שאינו יכול לעשות בחדר המדרגות כביתו, ונחשב כציאה מחוץ לביתו ממש (ראה בספר שבות יצחק עניני ברכות פ"כ אות ד).

ויתכן שכל זה דווקא בימים רגילים, אבל בעת מלחמה שהוראות הבטיחות הן, שבעת אזעקה [למי שאין לו ממ"ד פרטי] יש לצאת לחדר המדרגות שאין לו כתלים חיצוניים, וכך היא צורת השימוש בזמן מלחמה, לכו"ע נחשב כמעבר מחדר לחדר, ולא הוי שינוי מקום.

ועוד נראה לומר סברה מחודשת שבזמן אזעקה שהכל יודעים למה הוא יוצא מביתו לחדר המדרגות יודע לכל שעוד מספר דקות כל אחד ישוב ויכנס לביתו, אולי לא נחשב בכלל 'מעשה' של 'שינוי מקום' שהרי הכל מבינים ויודעים שלא סיים סעודתו, [וסברא זו יפה כוחה גם אם יצא מחוץ לבית ממש].

לסיכום: אם יצא לחדר המדרגות הסמוך לדלת ביתו לא ישוב ויקדש. ואם נמלט מחוץ לביתו ממש, צ"ע. [יש מקום לדון להקל כיון שרואה את מקומו הראשון (סימן קע"ח ס"א), אך בד"כ סוגר את דלת ביתו ובכה"ג לא חשיב רואה את מקומו (ביאה"ל שם)].

באופן ב: כאשר שתה מכוס הקידוש והנידון מצד הפסק 'שינוי מקום' בין קידוש לסעודה, כיון שחוזר לביתו למקום שקידש, אינו צריך לחזור ולקדש, כמבואר במשנ"ב (סימן קע"ח ס"ק יב), להקל כדעת 'שיירי ננסת הגדולה' שאפילו אם יצא מחוץ לביתו לסיבה כל שהיא - שלא היה בדעתו מתחילה לכך - ושב לביתו לסעוד במקום שקידש, אינו חוזר ומקדש, ואף שלכתחילה יש להזהר בזה מ"מ בדיעבד לא ישוב לקדש (עיי"ש בבה"ל).

ובנוסף יתכן שבנידוננו גם החולקים על השכנה"ג (כמובא בבה"ל שם) יודו שא"צ לקדש, וכמבואר לעיל שהיציאה לחדר המדרגות נחשבת רק כמעבר מחדר לחדר מכמה טעמים אם מצד דהוי תחת קורת גג אחת, ואם מצד שבעת מלחמה שההוראות הן לצאת לחדר המדרגות, וכך היא צורת השימוש בזמן מלחמה, לכו"ע נחשב כמעבר מחדר לחדר, ולא הוי שינוי מקום, וא"צ לשוב ולקדש.

לסיכום: אין צורך לשוב ולקדש שנית.

מעשה מיוחד אירע אצל רבינו, כאשר אב לבחורה שנפגשה עם בחור ורצו לסגור את השידוך בשעה טובה, בא ושאל את רבינו, שלאותו בחור ישנה אחות מבוגרת שלא מצאה את זיווגה, והם חוששים שתקפיד מאד כשיאמרו לה שאחיה עוקף אותה, ובאו להתייעץ כדת מה לעשות. רבינו אמר שישגרו את השידוך, ושיאמרו לאחות החתן כי קיבל מחמיו מרן הגר"ש אלישיב צדוק"ל שאם אח או אחות מבוגרים מוותרים לצעירים מהם לשמוע שידוכים, זו סגולה בדוקה שהם עצמם ימצאו את זיווגם בקרוב, ורבינו בירך שכך יהיה. ואכן כך עשו ונסגר השידוך למזל טוב. ולא יאומן, שלאחר שבועיים באו לבשר לרבינו, כי אחות החתן המבוגרת, שהייתה בשידוכים כבר שנים רבות, אכן קיבלה הצעה מיוחדת במינה, ובתוך כמה ימים הייתה אף היא כלה מאושרת. **'נער היית, גם זקנת, ולא ראיתי מוותר מפסיד'** [רבינו בשם מרן בעל אילת השחר צדוק"ל].

בשבועות האחרונים נכנסו לרבינו כונני איחוד הצלה שחידפו את נפשם להציל נפשות בטבח בשמחת תורה, וכמו"כ נכנסו לרבינו אנשי זק"א שפעלו במשך שבועות ארוכים למען כבוד המת של כל הנרצחים ה"ד, רבינו חיזקם עודדם ובירכם, והשיב לשאלות ההלכתיות הקשות שהועלו במהלך פעולותיהם, והעריף עליהם בברכות מיוחדות.

רבינו כתב השבוע מכתב לבחורי ישיבות הדרים במקסיקו, שביקשו לשאול אם לשוב לישיבות לא"י בזמן המלחמה או לא, בדבריו כתב כי בשנת תרצ"ג כשצוור כל היהודים באשכנז ימ"ש עלה לגדולה, שאלו את מרן החפץ חיים זיע"א אם ח"ו יעלה בידו להשמיד את יהדות אירופה, מי כן יציל ממנו. והשיב הח"ח שזה מפורש בדברי הנביאים **"ונהר ציון תהיה פליטה והיה קודש"** (עובדיה א, יז). וכך הוזה שאכן מפלתו של הרשע התחילה כשהתקרב לא"י. לאחר מכן כתב רבינו: 'הנהגה אנו נמצאים בתקופת 'עקבתא דמשיחא', ואמונת העולם נשאו ראש ומגבירים שנאה רח"ל לעם היהודי כולו הפזור ברחבי תבל, ושום מקום בעולם אינו בטוח ורגוע כפי שרואים בחוש, ורק הקב"ה ברוב רחמיו מצילנו מידם. **וכיון שאתם באים בכדי ללמוד ולשקוד בתורה הקדושה (ולהשתדל להמנע כלל מדיבורים בטלים ח"ו, ובפרט באמצע הסדר), הרי שתורה מגנא ומצלא, ובפרט בארץ ישראל שעצם השהיה בה היא מצוה ושמידה גדולה, ואם כן אין לכם ממה לחשוש, ובודאי מובטח לכם שלא תינזקו כלל.** לסיום הדגיש רבינו כי בפרט אם יוסיפו ויקבעו ללמוד שני הלכות שבת בכל יום, הרי שלא ינזקו כלל בעז"ה.

הודעה חשובה: מדי יום אחר תפילת הנץ מתקיימת קבלת קהל אצל רבינו בביתנו'נ' המרכז' ברמת אהרן (אין צורך לקבוע תור מראש), **אולם בכל יום שני רבינו לא מקבל.** והיות ואנשים מגיעים מכל רחבי הארץ ואינם יודעים כי ביום ב' אין קבלת קהל, נבקש להעביר ולפרסם ידיעה זו לאלה שהדבר נוגע אליהם ולמנוע מהם עגמת נפש.

בשורה טובה: לאור בקשת רבים המחפשים פסק הלכה מסוים מרבינו שהתפרסם בקו 'שיח יצחק' לפני פרק זמן, או לשמוע את כל פסקי ההלכה מרבינו בענייני המלחמה, כמו"כ המעוניינים להאזין לפסקי ההלכה רק דרך הנגן וכדומה. החלו לעלות בס"ד כל השיעורים והפסקים המתעדכנים מדי יום מרבינו בשלוחה 1 למערכת 'קול הלשון', בצורה מסודרת. ניתן לחפש בעמודות המחשבים של קול הלשון בבתי הכנסת ברחבי הארץ, תחת השם 'הרב חיים מלין', כאשר על כל שאלה מופיעה כותרת מסודרת וברורה מה נידון ההקלטה.

אחורה נא חידה

איך יתכן שיוכל אדם להדליק נר הנוכה ולברך ג' ברכות, וגם להתפלל, בתוך בית הכנסת?

(התשובה לחידה, א"י"ה בשבוע הבא)

תשובה לחידה משבוע שעבר: איך יתכן שאדם ייתן צדקה מכסף כשר לפני כשר ובכל זאת הנותן יקרא רשע?

תשובה. אמרו חז"ל במסכת סוטה (דף כ"א ע"ב), היכי דמי **רשע ערום**... רבי אבהו אומר, זה הנותן דינו לפני להשלים לו את ממונו לסכום של מאתיים זוז, דתנן (פאה פ"ח מ"ח) מי שיש לו מאתיים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני, היה לו מאתיים חסר דינר, אפילו אם אלף זוז נתנין לו כאחת, הרי זה יטול. והיינו משיש דמאתיים זוז הוא סכום מחיה מינימאלי לשנה. וממילא העושה כן לא לשם צדקה אלא כדי להשלים ממונו שלא יקבל צדקה, הוא רשע ערום. [דורשי רשומות אמרו, דתבית "צדקה" היא בגימטריא 199, כלומר שעד סכום זה יכול להמשיך לקחת צדקה, וכשיש לו מאתיים אינו יכול, ודו"ק]. וראה מה שהארכנו בקובץ 'וי העמודים והשווקים' (גיליון לע"ב כ"ט) בקושיית היפה מראה (ירושלמי פאה פ"ח ה"ז) דלכאורה הרי יכול העני לסרב לקבל את אותו זוז.

לקבלת העלוך, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,
ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון ה"ל,
או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום
ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד,
בקו 'שיח יצחק',
072-380-9348 או 04-376-0582.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אהרן

לע"נ הרב אביגדור פורגס בן ר' יום טוב ליפמן זצ"ל